

in de Noordzee (daar komen wij straks op terug) als aanleiding genomen hadden om te bepalen dat *elke* Duitse lading aan boord van uitgaande neutrale schepen in beslag genomen zou worden: een verscherping van de blokkade die zij, de Engelsen, weliswaar niet over de volle breedte gingen toepassen (om Italië te ontzien werden de verschepingen van Duitse steenkool via Rotterdam naar Italiaanse havens tot maart '40 ongemoeid gelaten¹), maar die toch wel een nieuwe klap betekende voor de Nederlandse tussenhandel.

Gelijk gezegd: van formele aanvaarding der Geallieerde blokkade door de Nederlandse regering was geen sprake. Eind september al kregen de directeurs van de Nederlandse rijksbureaus van handel en nijverheid (de overheidsinstellingen die het contactorgaan tussen regering en bedrijfsleven vormden) instructie, met de Engelse 'zwarte lijst' geen rekening te houden; ook deed de regering aan het bedrijfsleven weten (en zo zij er al niet zelf voor zorgde, was het haar in elk geval aangenaam dat zulks aan Berlijn bericht werd), dat zij ontried, enige verklaring van niet-uitvoer-naar-Duitsland te ondertekenen zoals die door de Britse consulaten vóór en na de invoering van het *navicert*-systeem geëist werd; wilden exportfirma's bepaalde goederen naar verschillende landen uitvoeren, dan zouden zij, zo dreigde de regering, de daarvoor benodigde vergunningen pas krijgen nadat zij *eerst* de Duitse klant bediend hadden.² Anders gezegd: de regering deed zoveel mogelijk of de blokkade niet bestond. Intussen was het haar niet onbekend dat verreweg de meeste firma's zich aan de blokkade-maatregelen onderwierpen (niet alle: de Stoomvaartmaatschappij Nederland weigerde bijvoorbeeld, het *navicert*-systeem te aanvaarden³) en dat die firma's aan de Engelse consulaten alle gevraagde verklaringen afgaven: wetsontwerpen om dit te bemoeilijken werden hier te lande op het voorbeeld van Zwitserland begin '40 voorbereid⁴ – zij brachten het niet tot openbare behandeling.

Van de Engelse 'zwarte lijst' (er was daarnaast nog een 'grijze' van verdachte firma's) hadden de in ons land gevestigde grootste Duitse firma's die er op voorkwamen, niet veel last. De tien belangrijkste hunner wisten door middel van camouflage en inschakeling van aan de Engelsen niet bekende tussenpersonen hun zaken ongestoord voort te zetten – in Nederlands-Indië

¹ W. N. Medlicott: *The economic blockade*, dl. I, p. 121. ² Brief, 3 okt. 1939, van de Duitse Generalkonsul, Amsterdam, aan het *Auswärtige Amt* (FO/SD, E 075403-08).

³ J. W. de Roever: *De Nederland in de tweede wereldoorlog*, p. 8. ⁴ Rapport door het Duitse Generalkonsulat, Amsterdam, 12 jan. 1940, 'Die englische Wirtschaftskriegsführung in Holland und die holländischen Abwehrversuche', p. 19 (FO/SD, 470867).